

Preek zondag 21 mei 2020, Oude Kerk Voorburg

1^e zondag van de zomer

Exodus 32

Ds. Leneke Marchand

Gemeente van Jezus Christus, broeders en zusters,

Mozes is boven op de berg Sinai. Daar is hij bij de Eeuwige, en ontvangt hij alle instructies over de tabernakel. 40 dagen en 40 dagen is Mozes op de berg. De God van Israël heeft de tijd, Hij geeft de tijd, Hij vraagt ook tijd van zijn profeet, van zijn kerk. Mozes wacht, hij bidt, hij luistert en strijdt namens zijn volk met God. Wie gelooft, die weet van wachten, hoorden we een paar weken geleden in de Hemelvaartsdienst. Blijven jullie wachten, zegt Jezus tegen zijn leerlingen, op de belofte van mijn Vader. En zoals de leerlingen met het hoofd in de nek naar de hemel staren, zo tuurt het volk naar de Sinai: zal hij terugkomen, deze Mozes, die ons uit Egypte heeft geleid?

Boven is Mozes, hij wacht en bidt. En beneden is ondertussen Aaron, Mozes' broer, de priester. Hij draagt als priester het volk op zijn hart (een gouden borstschild, met 12 edelstenen), hij zal het in gebed aan God opdragen. En namens God komt hij met diens zegen en het onderwijs bij de mensen.

Mozes en Aaron, de één op de berg, de ander onder aan de berg. De één alleen met God, ter wille van het volk, de ander midden tussen de mensen, om hen te leiden en voor te gaan. Terwijl het daarboven maar duurt en duurt, slaat de stemming beneden om. De mensen worden ongedurig. Dat is niet zo gek. Zij kenden tot voor kort geen ander leven, dan het slavenleven, waarin elke minuut voor hen werd ingevuld. Ze kenden tot voor kort geen andere goden, dan de goden van Egypte. Wat moeten ze met de vrijheid, wat moeten ze met deze lege tijd, wat moeten ze, met de levende God, die op zich laat wachten? Het is crisis, daar beneden, en in een crisis worden nieuwe goden machtig, nieuwe afgoden.

'Maak een god voor ons, een god die voor ons uit gaan!' roepen ze tegen Aaron. 'Want die Mozes...' – dan wordt het gevaarlijk, hoort u. Er wordt met een vinger gewezen. Die Mozes,

die kerel, dat mens, die.... berg je dan maar. 'Die Mozes... we weten niet, wat er van hem geworden is.' *We weten niet...* Eerder in Exodus is het de farao die precies deze woorden gebruikt: 'Ik ken de HEERE niet en ik zal het volk ook niet laten gaan.' (5:2) Die Mozes... wij kennen zijn lot niet... Met een paar woordjes kan de band tussen mensen losgemaakt worden. Met een paar woordjes wordt de verhouding tussen Mozes en het volk ge-
reframed. Want zeg nu zelf, als je iemand niet kent, en niets weet over zijn lot, als hij wel dood kan zijn, wat zou je je dan nog aan hem gelegen laten liggen? En zo leidt het niet-kennen van de farao tot mishandeling van het volk. En het niet-kennen van het volk.... Een volk dat geen leiding meer kent, geen gezag meer erkent, dat wordt een losgeslagen bende.

Wat doe je als leider, in zo'n geval? Het geduld is op. Het volk *wil* iets. Daden, actie, een god die je kunt zien. Zichtbaar resultaat, een reden om los te gaan. Aaron bezwijkt voor de druk. Geef het volk wat het wil. Populisme. Het verlangen, om iets of iemand op een voetstuk te zetten. Een sukkel op een sokkel. Dat heeft iets religieus. Er ontstaat een soort liturgie, een eredienst rond dat gouden kalf.

Kom maar hier, zegt hij, met je goud en zilver zegt hij, ruk je sieraden maar los. Wonderlijk trouwens, dat mensen daartoe bereid zijn. Vandaag de dag hoor je trendwatchers zeggen: mensen willen zich niet meer verbinden, voor langere tijd, de offerbereidheid neemt af, het geefgedrag wordt minder.... Tótdat er een afgod op een voetstuk wordt gehesen, die ons allemaal aanstaat, die ons veel belooft: dan is niets te veel. Alles voor het gouden kalf: in die tijd was dat een algemeen herkenbaar symbool van potentie, kracht, vruchtbaarheid.

Ergens moet je dan toch ook de vraag stellen: waar gaat *ons* zilver en goud naar toe, onze tijd, onze aandacht? Waar willen wij, individueel, maar ook als samenleving, wel voor offeren? Het menselijk hart is een afgodenfabriekje zei Johannes Calvijn. We willen nu eenmaal iets vereren (David Foster Wallace). En tegelijk zijn die afgoden zo vanzelfsprekend voor ons, dat we ze niet als afgoden herkennen. Maarten Luther zei: waar je hart aan hangt en op vertrouwt, dat is je afgod. Wanneer zeggen wij: niets is te veel, niets is te gek, hier is mijn zilver en mijn goud? Want dat zou dan toch wel eens *ons* gouden kalf kunnen zijn. God is zo ver, wij zien Hem niet, het wachten duurt zo lang, het bidden valt zo zwaar, we houden het niet uit, enkel met zijn woord dat ons vraagt eerlijk te zijn, niet te stelen, waarheid te

spreken, Hem volledig te vertrouwen en in vertrouwen te nemen. Wij zijn hier beneden, onder aan de berg, de hemel aan ons zicht onttrokken... Maar hier staat dan toch iets te glinsteren op een sokkel. Is het ons vege lijf? Onze veiligheid? Is het onze luchtvaart? Is het.... ?

En eerlijk gezegd, al durf ik het bijna niet te zeggen, roept deze geschiedenis bij mij ook wel de vraag op: op welke gouden kalveren zetten wij ons vertrouwen? Op goed toegeruste IC's en een zo snel als mogelijk weer draaiende luchtvaart en horeca? De beste gezondheidszorg, voor wie toch al bevoorrecht zijn, op het grote genieten, want we moeten wel weer op vakantie? Er wordt ook wel iets zichtbaar over wat we als samenleving echt belangrijk vinden. Wie hoor je over psychiatrisch patiënten, verstandelijk gehandicapten, gevangenen, asielzoekers? Waarom wel dikke rijen op Schiphol, terwijl onze tieners en twintigers nog geen goed onderwijs krijgen en hun sociale ontwikkeling stagneert? Het zijn vragen, ik weet het antwoord ook niet, ik leg ze maar neer. Beter nog: laten we ze bij God neerleggen, in ons gebed. Toets mij, toets ons, open onze ogen, voor de weg die aan U voorbijgaat.

Daar staat hij, de god, waarmee de mensen uit de voeten kunnen, geschapen naar hun beeld, ontstaan uit hun kostbaarheden. 'Ze gaven mij het goud en zilver,' vertelt Aaron later aan Mozes, 'ik gooide het in het vuur, en zie, het kalf kwam eruit.' Wat zijn ze haastig afgeweken van de weg, zal God tegen Mozes zeggen, boven op de berg, als het feestgewoel hen bereikt. De weg van de vrijheid, waarop ze nog maar net begonnen waren. De weg, van de geboden, die om nuchtere gehoorzaamheid vragen. De weg, waarop ze de Levende God aanbidden, hebben ze verlaten, om te dansen rond wat ze zelf gemaakt hebben: een kleine, voorspelbare, voorstelbare god, die niet verrast, verbijstert, die niet toornst en ook niet vergeeft. Ze vragen niet meer, of hun leven God bevalt, maar dansen rond een god, die hen bevalt. *Haastig*: want waar het geduld met God verdwijnt, neemt de haast het over. Het moet nu en snel.

Nu moeten we niet te gauw denken: dat is buiten de kerk. Dat is de wereld, die van God los is. Het gaat hier toch juist om het volk van God, het volk van het verbond. Het is toch ook altijd weer de *kerk*, die niet de kerk van Mozes, van wachten en bidden en gehoorzamen wil zijn, maar de kerk van Aaron wordt: van zien, en maken. Het moet in de kerk niet te gezellig

worden, zei iemand. Laten we het niet opvullen met leuke dingen, wanneer God op zich laat wachten. Met mooie woorden, terwijl we stil zouden moeten zijn... In dagblad Trouw schreef iemand laatst een ingezonden brief. Of de hang naar gezelligheid het godsdienstig karakter van de kerkdiensten niet uitholt. En of de coronacrisis, en de gedwongen versobering die de kerken hierdoor mee maken, in die zin ook niet een geschenk kan zijn. 'Met sociaal werk is niets mis', zei iemand anders, maar als je in de kerk te veel koerst op gezelligheid, dan kun je ook in elkaars spirituele ruimte gaan staan.' (Erika van Gemerden in Kerk in de Stad). 'Ik wil in de kerk niet praten over wat ik er van vind', zei een tiener laatst in een tijdschrift, 'dat doe ik overal al. Ik wil horen wat er in de bijbel staat.'

En je vraagt je af: Zou uit de kerk van de gezelligheid de kerk van het wachten en bidden geboren kunnen worden? Of uit de kerk van de meningen, de kerk waar naar Gods stem geluisterd wordt? Uit de kerk van Aaron, de kerk van Mozes? Je zou bijna zeggen: bij de mensen is het onmogelijk.... Maar voor God zijn alle dingen mogelijk.

Als we het nu nog eens op ons in laten werken... deze geschiedenis, die hossende meute rond dat gouden kalf. Een geschiedenis, die zich altijd herhaalt. En de reactie van God daarop. Dan moet je je afvragen: houdt God het vol met ons? De tekst die volgt, en dat gaat verder in het volgende hoofdstuk, die is vol van zijn toorn. En zijn toorn, dat is zijn hartstocht voor dit volk, zijn pijn, om haar verraad. 'Dat volk van jou', zegt de HEER tegen Mozes. 'Ik heb het helemaal gehad met hen. Ik laat hen achter, en ga met jou verder.' Zoals met Noach, zoals met Abraham. Terug, naar af.

Als de hemel de aarde raakt, als God afdaalt, dan is daar zijn ongelooflijke trouw en vergeving, zijn solidariteit, maar dan is er ook zijn heftige heiligheid. Ik ben jouw Bevrijder, klonk het aan het begin van de 10 geboden. Ik ben.... Hij zet zichzelf volledig in, zet zijn hele gewicht en zijn heerlijkheid en de macht van zijn liefde en heiligheid in, op deze mensen. En de keerzijde daarvan is dan ook, die volstrekte verontwaardiging. Anders dan Aaron, die het licht opneemt. Dit volk is nu eenmaal slecht, zegt hij tegen Mozes, neem het niet zo zwaar op, je kunt niet meer van ze verwachten. Ik denk wel eens, dat wij te bang zijn voor woede, voor elkaars woede, voor onze eigen woede. Woede, toorn, dat is ook, de ander volstrekt serieus nemen, diep teleurgesteld zijn, werkelijk gekwetst in je liefde, in het verbond, dat je

met de ander hebt. Zo hoog heeft God zijn volk, zijn mensen, zo hoog heeft Hij zijn verbond met hen. Hij neemt ons serieuzer, dan wij onszelf nemen, verwacht méér van ons, dan wij van onszelf verwachten. Hij kan het niet aanzien, dat zijn geliefde wegloopt en verdwaalt.

En dan gebeurt er iets wonderlijks. Die zonde van het volk en die toorn van de Eeuwige roepen het gebed van Mozes op. Als een advocaat staat Mozes daar, hij pleit voor het volk. Hij confronteert God met zijn eigen woorden, zijn eigen daden. U heeft uw volk toch bevrijd uit Egypte, U hebt hun voorouders toch beloofd: jullie nakomelingen zullen zijn als de sterren van de zee? En God laat het toe, Hij laat zich vermurwen. Het goede nieuws is niet, dat God een lieve God is, aangepast aan onze verwachtingen, een God, die geen kwaad kan doen. Het Goede Nieuws is, broeders en zusters, dat God zijn afkeer over onze afkerigheid overwint. Zijn woede duurt een oogwenk, zijn liefde een leven lang, zingt een psalm. Zijn barmhartigheid is onpeilbaar diep.

Zie, hier is jullie god, zegt Aaron. Maar ook altijd weer is er de stem van Mozes. Het is úw volk Heer! En tot het volk: Zie, hier is je God! Gebroken heb je zijn hart, gebroken zijn verbond, keer toch terug! Totdat de Eeuwige zelf sprak: Hier is je God. Hier is Hij, Jezus, de gekruisigde, de verworpene, geen toonbeeld van potentie, maar nederig als een lam. Hij kwam, toen wij onze gouden kalveren aanbaden, en Hij heeft ons gered en Hij verandert de stier in ons in een lam. Hem zij de lof, de aanbidding, de macht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen